

FOSEN NATURVERNFORENING

Adr. : Ytre Ringvei 32, 7100 Rissa Tlf. : 73851430
- foreningen for et bredt, helhetlig og aktivt naturvern på Fosen

Vår ref. : R.11.2mø

Deres ref. :

Dato : 07.11.13

SØR- TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE ENHET FOR REGIONAL UTVIKLING POSTBOKS 2350, SLUPPEN 7004 TRONDHEIM

Tillatelse til produksjon av rensefisk på Rødberg. Klage.

Marine Harvest Norway har fått tillatelse til produksjon av inntil 150 tonn av stamfisk og settefisk av rensefisk (bergylt og rognkjeks) på Rødberg i Rissa. Det vil i første omgang bli tatt inn 3 – 10 gram yngel fra anlegget Labrus i Øygarden. Begrunnelsen for søknaden skal være at rensefisken skal være et alternativ til medisinsk behandling mot lakselus.

Dyrevelferd

I følge tall fra Havforskningsinstituttet er det forsvinnende få av de over 10 mill rensefisk, som brukes pr. år i norske oppdrettsanlegg, som overlever en produksjonssesong. Det meste ser ut til å skyldes sykdom, men noen blir også spist av laks eller rømmer gjennom små hull i noten eller stor maskevidde. Det kan være opp til 100 % **dødelighet** i følge disse undersøkelsene. Havforskningsinstituttet konkluderer også med at forbruket av leppefisk er i en slik størrelsesorden at det ikke er etisk forsvarlig og at det er i strid med akvakultur-driftsforskriften.

Det er rapportert om høy dødelighet i stamfisk- og settefiskproduksjonen, noe som understreker betydningen av å intensivere forskningen i småskalaforsøk av dyreetiske grunner. Det vil være i strid med dyrevernlovgivningen å drive grunnleggende forskning på overlevelse i kommersielle anlegg.

Formålet med forskriften om å fremme god helse hos akvakulturdyr, og ivareta god velferd hos fisk, blir tilsidesatt av økonomiske interesser. Ut fra dette må vi konkludere med at det fremdeles er en lang veg å gå før en kan fortsette kommersiell produksjon av rensefisk – bruken av leppefisk tilfredsstiller ikke kravene i lovverket om bærekraftighet og etisk forsvarlighet. Videre forskning er nødvendig i småskalaformat. Det kan gi svar på om kommersiell produksjon kan utvikles og tillates. Inntil slike tilfredsstillende data, finnes kan ikke leppefiskproduksjonen tillates på Rødberg av **dyreetiske grunner**.

Produksjonen av settefisk har i tillegg vist seg å medføre store tap grunnet bl.a. finneråte i senere vekstfaser. Det er registrert høye forekomster av sår og nedbrutt vev på fiskens finner. Dette skyldes bakterier i miljøet og delvis også finnebitt etter aggressiv adferd. Rensefisk blir påført store lidelser både i settefiskanlegget og ute i merdene. Næringens dokumentasjon for leppefiskens livskvalitet mangler.

Det vil ikke være dyreetisk forsvarlig verken å produsere settefisk eller bruke denne fisken videre til luserensing av laks og ørret før en har funnet metoder for god overlevelse i småskalaforsøk.

Mattilsynet skriver selv at: ” kunnskapen om rensefisk er mangelfull. Tiltak for overlevelse og dyrevelferd er lite utprøvd og for en stor del ukjent.” Det blir derfor feil av Mattilsynet å godkjenne denne kommersielle produksjonen med bare vilkår om registreringer som eneste tiltak. Til sammenligning kan nevnes at dødelighet er et av flere gode parametre for dyreetisk forsvarlig drift. Når dødeligheten kan være 100 % må det bety at driften ikke kan forsvares. Dødeligheter hos andre arter dreier seg om 1 – 5%. Hadde dødeligheten doblet seg til 20 %, ville virksomheten blitt avsluttet.

Marint verneområde og naturreservat.

Rødberg er et av de 17 områdene som i september 2009 ble med i første pulje for oppstart av Nasjonal marin verneplan. Minst 15 av de 17 norske kaldtvannskoraller er påvist i området. Her er det også stor artsrikdom av mollusker, børstemark, krepsdyr, pigghuder og sekkedyr. Verneverdiene er knyttet til det undersjøiske landskapet og dets spesielle artsrike flora og fauna. Området innbefatter også de grunnere områder ved land og videre ned til de større dyp. Her fins verdifulle gruntvannsområder som har stor forskningsmessig verdi. På begge sider er det viktige våtmarks naturreservat, Grønningsbukta (tidligere vernet) og Prestbukta (nå foreslått vernet i nasjonal marin verneplan).

Hele området er utpekt som referanseområde og i de midlertidige retningslinjene som fins for marine verneområder heter det at disse referanseområdene bør bevares mest mulig uberørt i forhold til den eller de aktiviteter de er ment å være referanseområde for. Retningslinjene beskriver ellers at aktiviteter som kan føre til nedslamming av korallrev skal unngås. Nye aktiviteter eller utvidelse av eksisterende aktiviteter som kan føre til skade i forhold til aktuelt verneformål og verneaktivitet skal unngås. Torskeoppdrettet fikk konsesjon før den marine verneplan kom i gang. Nå er det ny konsesjon som skal vurderes, og da bør etableringen av det marine verneområdet med referanseverdi få en mer sentral og avgjørende betydning.

Koraller vokser sakte og betraktes av den grunn som bioindikatorer på langsiktig miljøtilstand. Nedslamming reduserer spiseevnen eller øker produksjonen av slim som beskytter og holder korallen ren. Endringene kan resultere i for høyt energibruk til rensing. Kombinert med utilstrekkelig fôrintak kan det føre til et negativt energibudsjett for revet.

Vitenskapsmenn fra hele verden har i årenes løp studert korallforekomsten ved Rødberg. Det var biskop Johan Ernst Gunerius (1718 - 1773) som gjennom samtaler med lokale fiskere offentliggjorde de første rapporter om korallforekomsten. Forsker G.O. Sars (1837 – 1927) foretok flere undersøkelser av bestanden av porselenskoraller (*Lophelia pertusa*) og sjøtrær (*Paragorgia arborea*).

Et grotesk eksempel på kommunikasjonssvikt mellom offentlige organer ble demonstrert ved oppmudringen av havna på Rødberg i 1958. Muddermassene vart dumpet i sjøen over de sjeldne korallene. De ble da delvis rasert. Forholdet ble beklageligvis for sent oppdaget.

Nettopp på denne bakgrunn er det viktig å få en nyoppdatert miljøtilstand for korallrevene utenfor Rødberg så ikke slike bommerter skal skje en gang til. Og igjen, etter føre-var-prinsippet, og prinsippet om bærekraftig utvikling, bør en være forsiktig med å tillate nye konsesjoner på Rødberg for å unngå ytterligere nedslamming og annen uønsket miljøpåvirkning på de unike korallrevene. Utslipet vil bli midt i det marine verneområdet, ved friluftsområdet på Rødberg og ved det regionalt viktige våtmarksområdet- naturreservatet Grønningsbukta. Det finnes ingen miljørapport fra korallområdene og naturreservatet som

viser dagens situasjon og de senere års påvirkninger fra flere forskjellige kilder. Dette må på plass før en kan vurdere planene nærmere.

Forurensning

Det er planlagt et renseanlegg for utløpsvannet uten at dette er tidfestet, men dette er i alle fall noe som må på plass før anlegget eventuelt settes i drift. Renseanlegget vil bidra til at den partikulære spredningen begrenses, men den vil ha liten eller ingen effekt på utslippet av næringssalter. Det er beskrevet opp mot 2 500 kg fosfor og over 13 000 kg nitrogen. Mye av utslippet blir ført inn mot Grønningsbukta naturreservat og kan gi oppblomstring av alger. Korallene i det marine verneområdet kan bli utsatt for smitte, nedslamming og forstyrrelse i det skjøre økosystemet som omgir dem. Ulike typer kjemikalier og antibiotika, fra driften i anlegget, kan i tillegg bli spredd til det omkringliggende miljø. Utslippspunktet ligger for øvrig ved det regulerte friluftsområdet i sjø, noe som også må betraktes som uheldig. Vann-Nett hos NVE beskriver området i klasse med risiko. Flere betydelige forurensingskilder vil være to småbåthavner, et nytt båtlager/verksted av større dimensjon og avrenning fra landbruk pluss kloakk. Det kan derfor ikke etableres flere forurensingskilder i dette sårbare området. Hvis klagen ikke fører frem må det kreves fineste filter med 40 mikrometer fra dag 1.

Nitrogenutslippet vil øke med 40 % i forhold til tidligere drift. Nitrogen virker forurensende og fremmer i tillegg algeveksten, noe som er svært alvorlig for det marine verneområdet, korallene, friluftsområdet og naturreservatet. Fylkesmannen har tidligere gitt uttalelse om at utslippet fra torskeanlegget kan tillates i forhold til verneplanene for det marine verneområdet. Nå øker nitrogenutslippet med 40 %, og dette vil overskride områdets tåleevne. Tidligere uttalelser fra fylkesmannen kan ikke brukes som godkjenning. Samtidig er det flere nye utslipp i området som forverrer den samlede belastning. Det er en reel fare for at verneverdiene og verneformålet blir satt til side. Det vil være i strid med forvaltningens midlertidige, generelle retningslinjer for beskyttelse av fremtidige marine verneområder.

Smitte til lokale stammer av rensefisk og annen fisk

Flytting av store mengder leppefisk fra Sverige og Sør-Norge til anlegg lenger nord, utgjør en stadig større trussel for smittespredning eller flytting av uønska organismer nordover. Flere ulike bakterier i tarmen hos fisken i settefiskanlegget er involvert i prosessen der finnevevet blir brutt ned. For Rødberg vil det være svært uheldig om den innførte fisken eller den eldre fisken fra settefiskanlegget skulle føre til nedsmitting av de lokale berggyltstammene i området og spesielt den lokale stammen som holder til i korallveggen utfor Rødberg. Utslippsstedet er i nærområdet til de lokale berggyltstammene. Strømretningen er tidvis rett på tilholdsstedet til disse stammene.

Et renseanlegg kan aldri forhindre at uønskede mikroorganismer sprer seg til det nære havmiljø. Det planlagte, doble sikringsanlegget på Rødberg vil heller ikke være 100 % rømmingssikkert. Tidvis må en dessuten regne med at det vil forekomme rømming fra anlegget, noe som kan medføre genetisk forurensning av de lokale stammer. Det blir svært sjelden rapportert om rømming fra settefiskanlegg eller under overføring/transport til merd. Rømt fisk finnes ikke. Dette er usikkert i om at rømt fisk fra gramstørrelse sannsynligvis er vanskelig/umulig å telle eller å ha noen fullstendig kontroll med. Prøvefiske i elver på Vestlandet viser at størstedelen av den rømte fisken ikke har blitt rapportert til myndighetene. Av skjellanalyser kan en fastslå at det dreier seg om fisk som har rømt i tidlige livsstadier, fra settefiskanlegg, under transport eller ved sjøsetting. Rømming av settefisk er slik en nyoppdaget problemstilling.

Biofilteret i anlegget kan fungere som et reservoar for smittestoff. Dette kan videre oppkonsentrere seg i settefiskanlegget, hvor tettheten av fisk lett fører til sykdomsutbrudd, og deretter føre til utslipp av store mengder smittestoff i avløpsvannet. Rensefisken kan føre med seg ulike typer smitte som også angriper andre arter enn rensefisk. Det kan for eksempel gjelde smitte av vill laksefisk. For laks kan det være furunkelose, IPN, VHS, kaldtvannsvibriose m.fl..

Miljøundersøkelser

Søknaden henviser til en tidligere feltrapport fra 08.10.03. Denne rapporten er foreldet og av dårlig kvalitet mht. påvirkning av korallrevet fra den tidligere oppdrettsaktiviteten. En kan egentlig ikke se at selve korallrevet er underøkt. Strømdata mangler i tillegg. Likevel konkluderer denne rapporten med at oppdrettsaktiviteten ikke har noen betydning for korallrevet. Feltrapporten fra 2003, og tidligere rapporter, var utarbeidet av daværende oppdrettskonsulent. Oppdrettskonsulenten var tidligere daglig leder av bedriften og medaksjonær i bedriften. Dette kan neppe godkjennes rent habilitetsmessig. Rapporten er 10 år gammel.

Det er laget en nyere miljørapport, men denne mangler essensielle data og det er ikke foretatt undersøkelser i selve korallrevet og de regionalt viktige våtmarksområdene like ved. Den nye miljørapporten, og vurderingene fra fylkesmannen, tar utgangspunkt i at torskeoppdrettet var i drift til ut i 2012, men i realiteten har det ikke vært drift i anlegget på flere år. En kan derfor ikke konkludere med at tidligere oppdrett ikke har satt spor etter seg etter en slik lengre brakkperiode. Det kan ikke gi alibi for ny virksomhet. Kravet blir derfor at nye miljørapporter må utarbeides gjeldende for alle områder og utviklingen over litt tid.

Det er utarbeidet en rapport, på oppdrag av Marine Harvest, som skal synliggjøre etableringens påvirkning i nærmiljøet. Den konkluderer med at det skal gå bra, og ikke noe område blir negativt berørt. En slik betalt rapport kan ikke betraktes å gi noe uavhengig alibi for bedriften iom at slike rapporter helst vinkles til oppdragsgivers gunst. Vi kunne sannsynlig ha bestilt en rapport som konkluderte med det motsatte. Det er her heller ikke foretatt undersøkelser i korallområdene og våtmarksområdene.

Naturmangfoldloven

I Naturmangfoldsloven er det et krav om at en skal følge føre-var-prinsippet.

Det vil ikke være forenlig med føre-var-prinsippet å utsette bl.a. lokale stammer av berggylte for enda større sykdomspress og påfølgende desimering. Usikkerheten er stor mhp skadelig følger av oppdrett – det betyr at det skal legges større vekt på føre-var-prinsippet. Fiskeri- og kystdepartementet la i april 2009 fram ”Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring.”. Der tas det utgangspunkt i fem hovedområder der havbruksnæringa påvirker miljøet.

- genetisk påvirkning og rømming
- forurensning og utslipp
- sykdom, medregnet parasitter
- arealbruk
- fôrressurser

Den omsøkte plasseringen medfører en risiko for økt smittepress som kan føre til skade på lokale fiskestammer. Her er det i tillegg fare for rømming/genetisk forurensning, utslipp av organisk avfall og næringssalter og konfliktfylt arealbruk. Hensynet til viktige

bløtbunnsområder og kaldevannskorallene kan tilsi at det vil være brudd på føre-var-prinsippet å tillate den omsøkte konsesjonen.

Det vil ut fra dette uten tvil være brudd på føre-var-prinsippet å tillate den omsøkte plassering ved verneområdene. I § 49 i Naturmangfoldloven er det satt begrensninger til hva en kan tolerere av utenforliggende virksomhet som kan påvirke verneområdene negativt. Forurensning og menneskelig aktivitet vil uten tvil påvirke verneverdiene i dette tilfellet.

Etter § 10 vil vi også hevde at et slikt stort anlegg vil være i strid med økosystemtilnærming og samlet belastning. Tidligere miljøundersøkelser er ubrukbare som tilstandsrapport for området. Etter § 10 vil vi anføre at etableringen vil være i strid med kravet om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder pga størrelsen og plasseringen av anlegget og de problemer det medfører. Sammen med andre utslipp fra to småbåthavner, et større båtlager med spredning av dispergeringsmidler mv., urensset kloakkutslipp fra omkringliggende bebyggelse, massiv forurensning fra landbruk osv., vil dette bety en for stor samlet belastning for økosystemet i våtmarksområdene og det marine verneområdet.

Det er dokumentert en økende forsurening av havet bl.a. pga økt CO₂-innhold i atmosfæren, og dette har alt ført til en senkning på 0,1 pH-enhet. Mot slutten av århundret kan reduksjonen bli fra 0,5 – 0,7 pH-enheter og pH kan dermed bli den laveste på mange millioner år. Verdiene for pH kan falle fra 7,95 til under 7,8 som antas å være under det kritiske nivået for kaldevannskoraller. Det kan bli en undermetning av kalsiumkarbonat i sjøvannet. Kalsiumkarbonat er byggemateriale for kalkalger og kaldevannskoraller. Forsuringen representerer derfor en betydelig fare for disse organismene. Dødelige CO₂-nivåer kan nå innen 2050. NO_x – utslipp fra forbrenning av fossile stoffer, N i ammoniakk fra avdampning i husdyrgjødsel er andre kilder til forsurening av kloden via sur nedbør. Nitrogenmengden som er tilgjengelig i naturen er fordoblet den senere tid gjennom ulike menneskelige aktiviteter. I dette tilfellet vil nitrogenmengden øke 40 % i forhold til tidligere drift. Igjen må vi konkludere med at etableringen må frarås pga. kravene i Naturmangfoldloven og kravene i midlertidige retningslinjer for fagmyndighetenes saksbehandling innenfor vernegrensene for det marine verneområdet på Rødberg.

Naturmangfoldlovens mål er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det arts mangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig, jfr. § 4 i Nml.

Fiskeoppdrettsloven

Videre setter Fiskeoppdrettsloven klare begrensninger når det gjelder fare for utbredelse av sykdom på fisk eller skalldyr, fare for forurensning eller uheldig plassering i forhold til omkringliggende miljø eller lovlig ferdsel eller annen utnyttning av området.

Tillatelse kan gis hvis det er miljømessig forsvarlig, hvis det ikke er alternativ bruk av området eller hvis det ikke er spesifikke verneinteresser å ta hensyn til. Vår vurdering er at det er miljømessig betenkelig med et oppdrettsanlegg med utslipp i et område som er omkranset av verneområder. I tillegg er området brukt til fritidsfiske/rekreasjon og det er viktige viltinteresser her

Vannforskriften

Fylkesmannen skal vurdere søknaden etter Forurensningsloven med tilhørende forskrifter. Sentralt står vurderingen i forhold til vannforskriften og dens krav til bærekraftighet. Det er et

krav om at den nye aktiviteten, dvs. oppdrettsaktiviteten i dette tilfellet, skal være bærekraftig. Med det menes at den økologiske tilstand i vannforekomsten kan opprettholdes og føres videre til neste generasjon i samme eller bedre tilstand enn i dag. I § 12 i vannforskriften heter det at ny bærekraftig aktivitet, som medfører forringelse av miljøbelastningen i vannforekomsten fra svært god til god tilstand, kan tillates. I tillegg er det da et vilkår at samfunnsnyttene av de nye aktivitetene, dvs. i dette tilfellet oppdrettsaktiviteten, skal være større enn tapet av miljøkvalitet.

I dette tilfellet er vannforekomsten karakterisert som i risikosone og klasse moderat pga. alle utslippene på Rødberg, jfr. NVE's Vann-Nett. Det er derfor §4 i Vannforskriften som skal vurderes. Kravet er at miljømålet god økologisk tilstand skal gjenopprettes. Det kan derfor ikke gis utslippstillatelse i følge Vannforskriften. En kan ikke konkludere med, slik fylkesmannen gjør, at det er mulig å rense utslippet slik at Vannforskriftens krav om beskyttelse og gjenoppretting av god økologisk klasse av vannforekomsten oppnås når det i tillegg er minst 6 andre betydelige utslippskilder i verneområdet. Kunnskapsgrunnlaget beskrives som slett i Vann-Nett, og det betyr at en bør vise tilbakeholdenhet med ytterligere etableringer.

Vannforskriften skal nå etter hvert ta mer hensyn til alle relevante påvirkninger spesifisert ned på den nære kyst i Sør-Trøndelag. Her vil også biologiske påvirkningsfaktorer inkluderes i vannforekomsten og i forvaltningsplaner og tiltaksprogram. Dette betyr at en nå må legge føre-var-prinsippet til grunn for Vannforskriftsforvaltningen.

Krav om oppsettende virkning

Fosen Naturvernforening vurderer situasjonen slik at det allerede fra dag 1 vil være en risiko for irreversible virkninger på nærmiljøet. Det kan være spredning av sykdom til sjøørret og villaks og lokale leppefiskstammer i korallveggen på Rødberg. Våtmarksområdene og området foreslått til marin verneområde er svært sårbare pga. massiv forurensning fra andre utslippspunkt og forurensning av havet.

Det skal være en reel klagemulighet, men vi har erfaring med at behandlingstiden kan bli flere år. Vi har nettopp fått sluttbehandlet en utslippstillatelse for Raudøya der tillatelsens varighet var utgått for bortimot 2 år siden da klagen var ferdigbehandlet. Forvaltningen kan ikke bare henvise til at de følger en hovedregel i norsk forvaltningspraksis med at vedtak kan iverksettes så snart det er truffet. Det må være like viktig å følge den overordnede hovedregelen om at klageretten skal være reell, noe den ikke kan sies å være hvis tillatelsene er utgått for flere år siden og fisken utslaktet før klagen er ferdigbehandlet. I det nevnte tilfellet ovenfor ble saksbehandlingstiden 3 år.

Med hilsen

Fosen Naturvernforening

Magnar Østerås

Leder